

LIIGA PALJU TÖÖD

Bar Hiid
Tallinn 2020

Nääpsu teadvus alustab mustavast unemerest pinnale kerkimist. Veel enne kui tema peas moodustuvad terviklikud mõtted, veel enne kui tekib igahommikune arusaam sellest, kus ta on ja kes ta on, ajab juured laiali üks, painavalt ümberlökkamatu tundmus – ta igatseb emmet.

Nääps ei mäleta emmet. Vähemalt mitte tervikliku isiku või isegi kujutluspildina. Ta mäletab rahustavat kindlustunnet, mis emme juuresolekul teda kõige halva eest kaitses. Mõnikord näeb ta punast värvi, mis äratav ellu mälestuse emme mantlist. Teinekord kajab vaikselt hetkel Nääpsu mõttesügavustes tuttavahäälne viisijupp, mida emme autorooli keerates vaikselt laulis. Nääps mäletab, et nad sõitsid autoga igal hommikul ja igal hommikul venis autoaknast välja vaadates maailm akna taga uduselt laiali kui värske vesivärvipilt, millest Nääps on liiga vara käega üle tõmmanud.

Nääps ei taha üles ärgata, aga ta ei saa sinna parata. Uni lahkub kõigepealt tema näolt, jätab seejärel katmata tema rinna, aurab vaikselt, kuid kinnipüüdmatult kätest ja jalgadest. Nääps pingutab kõigest väest silmi kinni hoida. Talle meeldib koos mõmmiga unenägudes hõljuda. Ta tahab, et saaks sinna jääda. Talle ei meeldi kui maailm tagasi tuleb. Ta ei taha emmet igatseda. Ta ei taha tunda madratsi lõhna.

Pärast pikka vähkremist annab Nääps alla. Ta tõuseb istuli ja puhub, suu mossis, ninast õhku välja. Tuleks siis vähemalt Vana koju tagasi. Nääpsu pilk uimerdab mööda tuba ringi, kuni peatub toaseinal rippuval joonistusi täis tahvlil. Nääpsu sisimas lahvatub väike rõõmuleek. Ta tatsab üle toa, haarab kriidi ja joonistab tahvliserval olevate päiksekeste ritta seitsmenda. Täna on pühapäev! See tähendab, et tädi Leia tuleb õhtul külla.

Nääps ei lähe trepist. Juba tükk aega tagasi avastas ta magamistoa kapi tagant tüki seina, mille lahti kiskumisel pääseb majaseinte vahele. Nääps mahub seal vaevu liikuma, aga see teeb käigu ainult põnevamaks. Ta armastab seal ukerdada ja tunda end seiklusliku maadeavastajana. Ta pääseb seinte vahelt vannitoa alla ja tuleb seal rohmaka võre tagant välja, mis siis, et natuke märdununa. Ta pole sellest käigust mitte kellelegi rääkinud. Nääpsule meeldib, et keegi ei tea, kuidas ta nii kiiresti ja salaja maja ühest osast teise saab.

Nääps sammub vannitoast köögi poole, kust kostuv kraanivee sulin teda juba poolel teel tervitab. Ta astub sisse ja näeb kraanikausi kõrval Leho. Leho peseb jälle keraamilisi kruuse. Ta võib päev otsa nende solgutamisega tegeleda. Nad elavad siin kolmekesi – Nääps, Vana ja Leho. Neljakesi, kui arvata hulka Nääpsu merisiga Muska.

„Tere hommikust!“ kilkab Nääps.

„No tere hommikust, päikseke!“ vastab Leho muhedalt. Üks paljudest omadustest, mis Nääpsule Leho juures meeldib, on Leho viltune nina. See teeb Nääpsule nalja, sest ninad peaksid sirged olema.

Nääps hüppab sohva peale istuli ja lööb tagumiku ära. Sohva on vana, kõva ja plekiline, katteriie auklik ja kulunud. Nääps mäletab, kui nad siia kolisid ja sohva veel pehme oli. Nääpsule meeldis eelmine kodu rohkem. Seal oli rohkem valgust. Praegune maja oli krigisev ja katkine juba siis kui nad siia kolisid. Vahepealsed aastad polnud mööblit ega hoonet hellitanud.

„Kas Vana ei ole ikka koju tulnud?“ küsib Nääps sohvaserval jalgu kõlgutades. Ühtpidi meeldib Nääpsule kui Vana kodus ei ole, aga teisest käest kippus ilma Vanata kogu elu lahti mõranema. Vana oli toidujahil. Nääps oli küll harjunud, et see aega võtab, aga nii kaua polnud ta varem ära olnud.

Leho ja Nääps vaatavad mõlemad ukse poole ja mõneks hetkeks võtab maad vaikus. „Küll ta varsti tuleb,“ vastab Leho lõpuks, „Võib-olla õhtuks?“

„Kas me saame siis kõik kolmekesi tädi Leiaga olla?“ küsib Nääps õhinal.

„Aga muidugi, pisike“ vastab Leho.

Nääps muheleb, sest ta ei ole mingi pisike tita. Ometi ei ütle ta Lehole selle kohta midagi. Emme kutsus Nääpsu kas nime järgi või „pisikeseks“ ja kui Leho seda kordab, tunneb Nääps, kuidas hägune mälestus emmest saab juurde just nii palju elujõudu, et end korraks kokku võtta ja temast leigelt läbi hõljuda. Vana oli see, kes teda Nääpsuks kutsuma hakkas ja jätkas sellega, kuni Nääps oli Nääps.

„Me peaksime Vanale vastu minema!“ teatab Nääps otsusekindlalt.

„Ei, rumaluke. Meie ei tohi välja minna. Sa ju tead seda,“ õpetab Leho.

„Mina ei karda neid...“ vaidleb Nääps, aga ei lõpeta lauset.

„... roiske?“ lõpetab Leho, „Sa peaksid“.

Nääps on aga juba püsti tõusnud ja seab pealtnäha ükskõikseid samme ukse suunas.

„Mida sa teed?“ küsib Leho. Ta jälgib samme, mis Nääpsu ukse poole kannavad, kuid ei lähe teda takistama. „Seal on ohtlik. Ära ole totakas. Jää seisma,“ Leho hääletooni kõigutab allasurutud hirmunoot.

Kuid Nääps ei hooli ning ongi juba ukse juures. Tema käsi tõuseb lingile. Kui ta nüüd keeraks, vajuks uks lahti. Vähemalt nii Nääps arvab. Ta pole kunagi välisust avanud. Vana ei luba teda tavaliselt selle lähedale. Õuest teisel pool ust kostab käginat. Võib-olla on see kõigest tuul leppade vahel müramas. Võib-olla ei ole.

Iga kord kui Vana väljast naasis, kallas ta Nääpsu kõrvadele uusi hirmsaid lugusid roiskudest, keda ta ellu jäämise nimel oli pidanud üle kavaldama. Justnimelt roiskude pärast pidid nad ümber kolima. Eelmises kodus polnud Vana hinnangul enam turvaline.

„Palun!“ karjatab Leho, „Ma kardan!“

Nääps kuuletub ja laseb vaikselt lingist lahti. Ta vaatab Leho poole ja pagendab ainsa kerge peavangutusega kogu tuppa paisunud pingele. „Oled sina ikka argpüks!“ heidab ta pooleldi naeratades Lehole ette ja tuleb kekseldes tagasi. Kuusteist korda on Nääps välisukse lingist kinni hoidnud. Kuusteist korda on Leho arglikkus ta tagasi meelitanud. Nääps selle üle arvet ei pea. Talle on oluline vaid teadmine, et ta ise on vapper. Leho on see, kellel hirmus on.

Nääps heidab põrandale kõhuli, Muska kõrvale, ja hakkab meriseaga mängima. Ta arutleb mõttes selle üle, kas merisead on nunnunud kui kutsad. Ta teab igal juhul kindlasti, et kutsad on targemad, sest merisiga pissis kogu aeg nurkadesse. Kunagi oli tal väike koer ja tema õppis kiiresti asju õigesse kohta ajama. See oli siis, kui Nääps veel emmega elas. Kord, kui nad Vanaga juttu rääkisid, mainis Nääps, et neil oli kodus tore koer. Varsti tõi Vana talle asenduseks merisea. Nääps nimetas merisea Muskaks, sest just see oli olnud ka tema kutsa nimi.

Kui Nääps on mõnda aega mänginud, hakkab tal kõhus korisema. Nad teevad Lehoga valmis tavapärase hommikusöögi. Nääps toob sahvrist vajaliku ja kahe peale meisterdavad nad valmis punase supi. Kui Nääps on supikruusi tühjaks luristanud, heidab ta selle kraanikaussi. Leho jääb kruuse pesema.

Nääps sätib ennast vaiba peale pikutama. Aknaid katvate plankude vahelt hämaravõitu tupp tungivad päikesetriibud katavad Nääpsu nägu ja vidukil silmi. Nääps armastab selliseid hetki. Kõht on täis söödud, kedagi pole segamas ning valgus soojendab jahedat nahka. Kauguses tiristab rasvatihane. Nääpsu tajumatutest, kehakaardil olematutest sügavustest roomab meeltele unisus. Nääps uinuks hea meelega, aga ta teab, et teda ootavad tähtsad kohustused ja seetõttu ajab ta ennast hoopis püsti, tõttab vannituppa ja peletab karge näopesuga une tagasi sinna, kust see tuli.

Vana oli veendunud, et nagu igal inimesel, on ka Nääpsul vaja ülesandeid või muidu hakkab ta rumalustega tegelema. Seega sai Nääps endale töö, mida ta võtab täie tõsidusega. Nääpsul on võlupulk ja iga päev päästab ta sellega maailma. Maailma päästmine on ränk töö. Täna on üks nendest päevadest, mille lõpuks Nääpsu käsi töötegemisest lausa väriseb. Värin teeb Nääpsu uhkeks, sest see tõestab tema töökust.

Õhtu on käes ja aknaplankude vahelt enam valgust ei paista. See annab Nääpsule märku, et tädi Leia on peagi külla saabumas. Nääps teeb selleks hoolikalt ettevalmistusi ja koristab elutoa. Siis istub ta toolile ja jääb kannatlikult tädi Leia saabumist ootama.

Elutuba, kus Nääps toolil istudes, käed süles ja selg sirge, tädi Leiat ootab, on vaikne, mistõttu kostub järsk lüliticklõpsatus nii valjult, et isegi Nääps, kes seda ette ootas, võpatab natuke. Ekraan keset tuba lööb automaatselt helendama. Teiselt poolt vaatab Nääpsule vastu tuttav naeratav nägu. Tädi Leia.

Tädi Leia lehvitab ekraanilt ja teatab rõõmsameelselt: „Kallid inimesed! Loodetavasti oli teil suurepärase nädalavahetus ja vaim on piisavalt puhunud, et mõelda kaasa meie tänasele intervjuule. Mina olen teie saatejuht Leia ja see on „Aga kes sa päriselt oled?“ – saade, kus turvised kipuvad murduma ja inimesed...“ Nääps sosistab tagasihoidlikult lause lõpu koos tädi Leiaga kaasa: „...näitavad oma päris nägu.“

Nääps armastab tädi Leiat. Tädi Leia räägib ekraani seest – kas see üksinda pole juba imeline? Pealegi on tal lumuvad silmad, üks helesinine ja teine tumeroheline. Samasugused, nagu Vanal. Tädi Leial on alati külas keegi uus inimene, kellelt ta küsimusi küsib. Nende vestluste sisust Nääps alati aru ei saa, aga see ei takista tal tädi Leiat imetlemast ega ootamast saate lõpuosa, kuhu jõudnult tädi Leia küsimused inimese tihtipeale nii endast välja on viinud, et too kas tõmbub endasse ja lõpetab vastamise või hakkab ägestunult karjuma või mõnikord lausa nutma.

Täna on tädi Leial külas valge kitliga arstihärra, lõual soliidselt piiratud habe. Mees on kaitsev ja ebalev. Ta proovib tulutult ette aimata teravaid küsimusi, millega saatejuht teda pistma võiks hakata. Selle asemel jagub tädi Leial arstile vaid kiidusõnu töö eest globaalse viiruse alistanud ravimi leiutamise eest. Järk-järgult osutab arst üha vähem vastupanu tunnustavatele kiitustele, mis teda sügavamale mõnusasse kaitsetusse mugavusse ahvatlevad.

„Me pidasime seda alguses lihtsalt gripi karmimaks versiooniks,“ pajatab tohter, nüüd juba vabas jutuhoos, „Me ei osanud isegi kahtlustada, et viiruse patofüsioloogia võiks jõuda intensiivsesse faasi nii pikalt pärast külmetussümptomite taandumist. Nakkusohtlikud haiged akuutse dementsuse, nekrotiseeriva fastsiidi kollete ja püsiva agressiooniseisundiga? Andesta, aga nad tõepoolest meenusid vägivaldseid hauast tõusnuid. Muidugi - need nii-öelda roisud polnud tegelikult vaenlased, vaid ohvrid, aga minu meelest ei ole õiglane nüüd tagantjärgi relvajõude süüdistada. Ja seda ütlen mina, kellel oli algusest peale kinnisidee nende tervis ja mõistus päästa. Tunnen tänaseni iga päev uhkust, et meie meeskond sellega lõpuks hakkama sai, aga ega keegi seda ette teada ei saanud“.

Nääps ei saa jutust aru, kuid tunneb ära haiguse, millest nad räägivad. Nääpsu mõtteis hääldeb see kohloonaks. Nääps mäletab, kui kohloona tuli ning kuidas selle jälgedes saabusid roisud. Emme pidi sel ajal hästi palju tööd tegema. Emme töö oli leida kadunud inimesi ja kadunud inimestest nendel päevadel puudust ei olnud. Mõnel õhtul oli Nääps pikalt üksinda kodus, sest

emme oli väljas ja otsis inimesi. Ka sellel õhtul oli Nääps üksinda kui Vana tuli.

Nääps nuttis tookord, sest Vana oli võõras. Nääps ei tahtnud võõra vanaonuga kaasa minna, aga Vana ei andnud valikut ja lohutas, et emme tuleb pärast järgi. Nii nad siis läksid. Ainult et emme ei tulnudki järgi. Ta vist unustas, arvab Nääps.

Tädi Leia telesaates enam arsti ei kiida. Ta on rünnakule asunud ja pillub küsimusi, mis mehe põskedesse punast viskavad. Paljastub, et ajal kui viirus tuli ja arst ravimitootjatega uhkelt ületunde tegi, oli ta jätkuvalt tööl psühhiaatriakliinikus, kus muutus lohakaks ja võimaldas kinnisest osakonnast raskete haigete põgenema pääsemise.

Saatejuht vahetab järgmise käiguna justkui teemat: „Eelmise kuu liiklusõnnetuste statistikas on teiste hulgas üks hukkunud jalakäija, kellest ma rääkida tahan. Ta oli vanemapoolne meesterahvas, kes jäi auto alla kui toidupoest tagasi tuli“. Ta lausub surma saanud kodaniku nime, mille peal arstihärra kulmu kortsutades järele mõtleb ja siis ehmunult, suu paakil, intervjuueerijat silmitsema jääb. „Teie...“ pomiseb ta, kuid Leia jätkab armutut turmtuld.

„Kas see nimi on Teile tuttav? Tema oli üks nendest patsientidest, kes teie valve ajal põgenes, kas pole? Vaevatud hing, kuid ka süüdimatuks tunnistatud kurjategija? Vägivaldne ja haiglaste huvidega? Mitte keegi, isegi mitte tema lähim perekond ei tea, mis ta nende vabaduses veedetud aastate jooksul tegi! Mis koledusi ta võis korda saata! Kas teie ei pidanud teda valvama? Kas teie ei pidanud selle haige mehe eest hoolitsema?!“ Saatejuht on karjuma hakanud. See pole tema stiil. Leia taktikaliselt väljapeetud kavalus on asendunud kontrollimatult laamendava vihaga.

Tädi Leia käed värisevad kui ta süüdistavaid küsimusi sülgab ja tohter proovib varju leida, kirjeldades viirusega kaasnenud kaootilist olukorda ja öid, kus uni asendus farmakoloogiliste uurimustega, kuid upub kokkuvõttes vaid sügavamale süümeepiinade ja piinlikkuse laukasse, kuni lõpuks alistub, tühi pilk põrandale kleebitud. Kaamera püüab habemesse takerduva pisara. Nääps jälgib vaatemängu põnevil pilguga, adumata vestluse sisu, kuid ahnitsedes põnevusega emotsioonide vaatemängu. Lõpuks saab saade läbi ja kui telekas klõpsatusega välja lülitub, imeb see toast kogu heli, jättes vaid ahistava vaikuse.

Nääps tahaks veel televiisorit vaadata, aga Vana on teleri selliselt seadistanud, et see ainult tädi Leia saate ajaks automaatselt käivitub. Vana pajatas mõnikord lugusid ajast, mil Vana ja tädi Leia väikesed olid. Vana oli uhke, et Tädi Leial nüüd oma saade oli. See oli ainuke, mida Nääps koos Vanaga vaadata tohtis, kõik teised saated olid talle keelatud. Vana tahtis, et Nääps teaks maailma kohta ainult seda, mida Vana räägib, mitte seda, mida telekas räägib. Ühel korral vaatas Nääps salaja teisi saateid, kuniks Vana teises toas magas. Vana sai sellest pärast aru ja karistas teda nii jõhkralt, et Nääps kaotas kolm kikut.

Nääps on õppinud kõiki Vana nõudeid vastuvaidlematult täitma. Vaid korraks mõtleb Nääps telekanupu vajutamisele, aga ettevaatamatust mõttekäigust piisab, et vabastada laviinina tammi taha surutud mälestused karistustest. See pole tühipaljas meenutus toimunust, vaid kõikehõlmav tunnete kätte lämbumine. Nääpsu sisikond hakkab kloppima, tema hingetõmbed muutuvad kiireks ja katkendlikuks. Ta ei saa enam olla. Ta peab siit pääsema. Ükskõik kuhu. Nääps toob kuuldavale peenikese jonnist tiine karje ja kihutab ummisjalu välisukse poole.

Just siis kui Nääps hakkab linki keerama, sekkub köögis, kraanikausi juures istuv Leho, halvates sellega Nääpsu käe: „Ära tee! Seal on koletised!“

„Teen küll!“ karjub Nääps vastu, „Mind ei huvita... roisud. Ma ei taha siin enam olla! Ma tahan ära!“

„Aga kui sa lähed, kes siis sinu tööd teeb?“ küsib Leho aeglaste sõnade ja sunnitult rahuliku tooniga.

Nääps püüab vastata, aga ta ei tea, mida öelda. Lehol on õigus. Ilma Nääpsuta pole ju kedagi, kes jätkaks maailma päästmist. Nääps tõmbab õhku sügavale sisemusse, uputades sõõm-sõõmu järel üles pekstud ärevust. Ta kaevab kohmitsedes välja oma võlupulga ja piidleb seda. Võlupulk näeb kangesti tavalise pastaka moodi välja. Kuid pastakast tuleb sinist värvi, tema võlupulgast aga sätendavalt hõbedast. Vana õpetas talle, et see on võluvärv. Kui Nääps sellega kõik seinad majas värvib, nii et ükski koht vahele ei jää, koguneb võlujõudu nii palju, et roisud haihtuvad ära. Siis saab Nääps tagasi emme juurde minna. Vana õpetas nii.

Nääps on terveid karpe võlupulkasid võlujõust tühjaks töötanud, kuid seejuures jõudnud värvida vaid osa ühest toast. Ta ei saa ometi pooleli jätta.

Nääps pole enam väike tita, ta tahab olla tubli. Suurte inimeste jaoks on töö kõige tähtsam. Emme jaoks ju oli. Kaugele õue avastama minek tundub talle järsku rumal mõte. Ta isegi ei tea, mis seal tegelikult on. Võib-olla on seal veel koledam kui siin. Seitsmeteistkümnendat ja kaugeltki mitte viimast korda laseb Nääps uksekingist lahti.

„Tule, teeme parem õhtusööki,“ pakub Leho ettevaatlikult.

Nääps tahab vastata, aga ei suuda edasi mängida. Kõri tõmbub koomale ja hingest purskab enne alistumist välja veel viimane pahvakas trotsivat võitlusviha. Ta karjub Lehole: „Ma ei taha enam külma purgisuppi!“

Leho ei vasta midagi. Nääps hingeldab ja soovib, et ta saaks karjumise tagasi võtta. Tal on nüüd järsku Lehost kahju. Tegelikult Nääps ju teab, et Leho pole milleski süüdi. Ta teab, et Leho on kõigest kaltsunukk, mis istub kraanikausi kõrval. Ta tõesti teab, et kui Leho mängult nõusid peseb, on see tegelikult vaid külm vesi, mis katkise nupuga kraanist päev läbi räpaste keraamiliste supikruuside hunniku peale voolab. Nääps ise kleepis ja joonistas Lehole selle viltuse ninaga näo. See pole Leho süü, et Nääps ei oska muud toitu teha kui purgisupile külma vett peale valada. See pole Leho süü, et Nääps peab talle häält tegema.

Mõnikord tulevad Nääpsul õhtuti jonnihood. Ta ei tea miks. Tegelikult ta ei taha paha olla.

Nääps astub ukse juurest eemale ja otsib rahu Muska juurest. See ei toimi. Kui Muska vanasti nurki määris, askeldas ta vähemalt mööda tuba ringi. Enam pole ta reageerinud ja liigub vaid sinna, kuhu Nääps teda tusaselt lohistab. Merisea kahvatud silmad on kalgistunud ja karvades hõljuv lehk kleebib ennast Nääpsu sõrmedele, ajades ajapikku südame läikima. Nääps loobub ja longib vannituppa käsi pesema.

Käsi nühkides tunneb Nääps viimaks, kuidas uni tasaselt õlgadele toetub. Seljataga on raske tööpäev ning homme ootab uus. Ainult üks on veel teha jäänud. Nääps võtab vannitoa kapist mõmmi pildiga karbi ning neelab sealt ühe kibeda valge kommi, millele tuleb vett peale juua. Nääps juba teab, et õige varsti hakkab ta end tundma kui suhkruvatis. Niisama olles kasvavad Nääpsu kehas talumatud valud, eriti viimastes hambajäänustes, aga mõmmirohi teeb pai ja võtab selle kõik ära. Ükskord võttis Nääps mõmmi kohe hommikul, kuid see oli viga ning ta veetis tolle päeva iiveldushoogude ja

kordamööda halvatud lihastega vaeveldes. Nääps oli õppinud, et mõmmid tohib võtta ainult õhtul ja täpselt üks korraga.

Nääps tõstab resti eest ja poeb tuulistest seinakäikudest magamistoa pessa. Tema tuba on siin majas eriline, sest see on ainus, mis asub maa all. Öösi on siin soojem, sest siin pole aknaid. Isegi mitte plankudega kinni lööduid, nagu need, mis ülejäänud maja täidavad. Kui Vana kodus on, käib Nääps trepist, aga praegu mitte, sest keldriuks on lukus ja võtmed ainult Vanal.

Nääps poeb tekkide vahele, laseb peal patja vajuda ja sulgeb silmad. Nii on päris hea olla. Juba paar minutit hiljem on Nääps sügavalt magama jäänud. Talle meeldib koos mõmmiga unenägudes hõljuda. Ta tahab, et saaks sinna jääda. Talle ei meeldi kui maailm tagasi tuleb. Ta ei taha emmet igatseda.

Ta ei taha tunda madratsi lõhna.